

УДК 378

Лоу Яньмей

Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського

ORCID ID 0000-0002-6892-9436

DOI 10.24139/2312-5993/2023.02/164-172

МЕТОДИКА РОЗВИТКУ МУЗИЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ІНСТРУМЕНТАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ

Стаття присвячена проблемі формування музичного інтелекту у здобувачів вищої освіти на заняттях з основного музичного інструменту. Розкрито педагогічні умови, що забезпечують успішний розвиток музичного інтелекту у студентів - музикантів. Представлено результати дослідно-експериментальної роботи щодо розвитку музичного інтелекту у майбутніх вчителів музичного мистецтва у процесі інструментальної підготовки.

Ключові слова: інтелект, музичний інтелект, діагностика, рівні, експеримент, майбутній вчитель музичного мистецтва.

Постановка проблеми. Головним пріоритетом освіти у сучасний період безперечно є формування інтелектуального потенціалу майбутніх поколінь. Структура освіти сьогодні будується за принципами організації інтелекту, а саме за тими його відмітними особливостями, що виявлені й акцентовані в сучасній науці. Спираючись на той факт, що «основний інтелектуальний розвиток особистості відбувається в перші двадцять років життя», саме його розвиток у майбутніх учителів музичного мистецтва у студентів-бакалаврів має дуже великий сенс (Щербенюк). Експериментальні дослідження дають можливість визначити загальний рівень інтелекту та індивідуальні здібності особистості, але в роботах вчених не конкретизуються саме методологічні шляхи, що дозволяють скорегувати індивідуальний напрямок розвитку особистості студента в контексті розвитку саме музичного інтелекту.

Аналіз актуальних досліджень. Для того щоб мати підстави для побудови концепції музичного інтелекту, необхідно зупинити свій методологічний вибір на двох підходах: прихильники першого стверджують, що будь-які прояви інтелекту мають загальні ознаки та критерії розвитку (Л. Байсара, С. Берт, Ф. Вернон, І. Волощук, Г. Гарднер, Н. Лавриченко, Р. Сноу, Ч.Спірмен); прихильники другого підходу висловлюють думку щодо автономності специфічних видів інтелекту, що проявляють унікальні критерії розвитку і не переносяться з одного виду на інший (О. Антонова, К. Ігнатенко, Т. Пашко, О. Собченко).

Отже **метою цієї статті** є обґрунтування методологічної засади формування музичного інтелекту у майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фортепіанної підготовки.

Виклад основного матеріалу. Говорячи про загальні ознаки та критерії розвитку музичного виду інтелекту, науковці підкреслюють, що він характеризується не тільки здібностями до тонкого чуттєвого сприйняття, легкого створення музики, розуміння структури музичних творів, високої музикальності, а й пізнання і розуміння світу саме через звуки, ритм, мелодію, композицію. Водночас і візуально-просторовий вид інтелекту характеризується здібностями до створення уявних образів, просторової уяви, тобто пізнання і розуміння світу відбувається через образи і форми, що, як наслідок, вказує на спільність критеріїв оцінки зазначених (музичного і просторового) видів інтелекту. Характеристики лінгвістичний інтелекту також можуть бути частиною музичного, сприяючи музичному мисленню, але і водночас музичний інтелект може бути джерелом розвитку лінгвістичного інтелекту.

Наведемо ще один приклад залежності, або взаємозв'язку музичного інтелекту з іншими видами інтелекту. Так, логікоматематичний інтелект може слугувати джерелом конструювання музичних форм (особливо у творах XX і XXI ст.). Як відомо, поява у XVIII столітті рівномірно темперованого ладу, який панує в європейській музиці до теперішнього часу була пов'язана з математичними розрахунками (октава була поділена на 12 рівних півтонів, що дало змогу складати твори в різних тональностях, а також легко переходити, тобто модулювати, з однієї в іншу). Один із найвідоміших творів Баха – «Добре темперований клавір» вже самою своєю назвою вказує на те, що створений він був в епоху пошуків універсального ладу. Такі інтелектуальні зв'язки свідчать про гнучкість і пластичність функціонування та взаємодії інтелектуальних ресурсів особистості. Отже, виокремлені інтелекти можуть бути не тільки автономними, не тільки вкрапленими один в одного, а й в деяких випадках невіддільними. Таким чином, музичний інтелект може виконувати допоміжну функцію всередині інших видів інтелектів, допомагати їхньому розвитку і функціонуванню.

На основі узагальнення наукових поглядів щодо сутності феномену «музичний інтелект», враховуючи особливості професійної діяльності вчителя даної галузі знань, а також беручи до уваги

характерні форми його прояву. ми визначаємо сутність поняття «музичний інтелект учителя музичного мистецтва», під яким розуміємо особистісну, професійно значущу, інтегральну якість фахівця, що відображає особистісно-творчу та художньо-екстраверсійну здатності, які полягають в умінні мислити інтонаційними символами і знаками, тонко розрізняти музичні образи та їхній внутрішньо-чуттєвий сенс. Даний вид інтелекту завдяки емоційній зарядженості музичної інформації виконує функцію невербального відбитка й оперування психічним і чуттєво-інформаційним досвідом, потрібним для зовнішньої і внутрішньої адаптації та підвищення рівня інтелектуальної енергетики взагалі.

Педагогічні умови в контексті цього дослідження розглядаються нами як система принципів, структури, змісту, методів, засобів навчання, що забезпечують успішний розвиток музичного інтелекту в майбутніх учителів музичного мистецтва. У визначенні педагогічних умов розвитку музичного інтелекту вчителів-музикантів ми ґрунтувалися на висновках зарубіжних та вітчизняних психологів-педагогів, які наголошували на тому, що розвиток музичного інтелекту - це не стільки розвиток музичного мислення, уяви та ін., скільки розвиток інтелектуальної особистості загалом (Ф. Вернон, І. Волощук, Н. Лавриченко, Ч. Спірмен). О. Петрикова висловлює думку, що «музичний інтелект сприяє формуванню особливої здатності в людини - синестезії сприйняття, кольору, форми, смакових і тактильних відчуттів у процесі музичного мистецтва, що зливаються в єдиний художній образ» (Петрикова, 2014). Л.Байсара зазначає, що «жоден із видів інтелекту в дійсності не існує сам по собі. Вони завжди взаємодіють один з одним». (Байсара, 2010). Вчений вважає, що «вплив на свідомість музично-ритмічного інтелекту більший, ніж вплив будь-якого іншого інтелекту, оскільки власне музика чинить вплив на стан мозку». ... «Вплив музики, ритму, звуку та вібрації є сильніший за вплив вияву будь-якої іншої форми інтелекту», - вважає Байсара, Л. І. (Байсара, 2010). Т. Армстронг указує на те, що «види інтелекту вилучені з контексту теорії множинності лише з однією метою, а саме визначити їхні найважливіші характеристики і знайти шляхи їх ефективного використання, і додає, що, завершивши вивчення інтелектів, їх треба повернути у ті специфічні культурні контексти, в яких вони мають свою цінність» (Армстронг, 2017).

Таким чином, основне положення теорії про когнітивне функціонування констатує факт того, що «кожна людина має здібності,

які є складниками усіх восьми видів інтелекту, до того ж у кожного з нас вони виявляються по-своєму, унікально та індивідуально стосовно кожного» (Петрикова, 2014). Тому необхідністю вважаємо в процесі навчання студентів створювати умови не стільки для досягнення мети та вирішення окремих завдань, скільки для організації інтелектуальної діяльності в цілому. До числа педагогічних умов, які забезпечують найкращим чином ефективність функціонування педагогічної системи розвитку музичного інтелекту майбутніх учителів музичного мистецтва віднесемо:

- взаємодію педагога і студента, спрямовану на розвиток інтелекту і музичності студентів, а також створення інтелектуально-розвивального простору;
- врахування рівня довузівської підготовки та індивідуальних здібностей майбутніх учителів музичного мистецтва під час організації музично-інтелектуальної діяльності ;
- визнання цінністю інтелектуальної та музичної діяльності студента, з метою його самореалізації та саморозвитку;
- створення стійкої мотивації здобувачів на інтелектуальну діяльність і розвиток музичного мислення;
- проведення педагогічного моніторингу, завдання якого полягає у відстеженні динаміки розвитку музичного інтелекту у майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі інструментальної підготовки.

Виходячи з мети педагогічного експерименту було визначено його завдання:

- розробити критерії та параметри оцінювання рівнів розвитку музичного інтелекту студентів;
- визначити ступінь сформованості музичного інтелекту у студентів-музикантів;
- виявити ефективність розроблених принципів, прийомів і методів, що сприяють розвитку музичного інтелекту в майбутніх учителів музичного мистецтва в експериментальній групі.

Перш ніж розпочати практичну реалізацію розроблених принципів та методів розвитку музичного інтелекту у студентів педагогічного університету ми звернули увагу на уточнення педагогічних умов, що приляють розвитку цього процесу. У ході подальшого наукового дослідження нами проводилася робота щодо реалізації висунутих педагогічних умов, які забезпечують розвиток усіх

компонентів структури музичного інтелекту у студентів на заняттях з основного музичного інструменту.

У дослідженні взяли участь 64 студентів. Кількість випробовуваних на момент проведення експерименту (контрольна та експериментальна групи) становила по 32 осіб у кожній. На констатувальному етапі експерименту було проведено діагностику рівня сформованості компонентів музичного інтелекту: емоційно-перцептивного, когнітивного, художньо-операційного, рефлексивного. Було виявлено три рівні розвитку кожного компонента досліджуваного феномена: низький, середній, високий. Під час експерименту рівні прояву музичного інтелекту, його показники визначалися шляхом анкетування, тестування, спостереження, вивчення навчальної документації, оцінки якості виконання завдань на заняттях, бесіди. Також під час констатувального експерименту враховувалися індивідуальні психологічні особливості та здібності студента, рівень довузівської підготовки, ступінь складності завдання, що виконується. У процесі розробки творчих завдань, тестів, питань до анкетного опитування нами враховувалася сутність кожного критерію оцінювання музичного інтелекту, що були нами розроблені відповідно до компонентної структури означеного феномену: емоційно-перцептивного, художньо-операційного, когнітивного, рефлексивного.

У результаті констатувального експерименту було встановлено, що для студентів з дуже низьким рівнем розвитку музичного інтелекту характерним є формальний підхід до музичної діяльності, практична відсутність музичних знань і досвіду їх реалізації в музично-творчій діяльності.

Ці студенти вагаються у виборі правильних рішень, їхні знання мають поверхневий, фрагментарний характер, що призводить до неправильного виконання завдань. Студентам із середнім рівнем розвитку музичного інтелекту притаманне зацікавлене ставлення до окремих творчих завдань, усвідомленість музичної інформації, самостійність суджень, зацікавленість в здобутті знань, умінь і навичок. Студенти з високим рівнем розвитку музичного інтелекту характеризуються осмисленням цінності знань про виконання музичного твору на основі єдності емоційного та інтелектуального сприйняття світу. Для них характерне прийняття на особистісному рівні морально-духовних цінностей, здатність аналізувати музичну діяльність, гнучкість мислення, індивідуально-творчий стиль та самостійність

творчої діяльності, усвідомлення потреб у повній реалізації своїх здібностей та інтересів у різних видах музичної діяльності. Для даного рівня розвитку музичного інтелекту універсальні навчальні дії мають міжпредметний, інтегративний характер; проявляються в розвитку творчого мислення, можливості здійснювати аналіз і синтез, комбінувати раніше освоєні та засвоєні знання, уміння та навички, ухвалювати рішення в нестандартних ситуаціях, вести альтернативний пошук засобів і способів розв'язання творчих завдань. Високий рівень також передбачає знання закономірностей музичного мистецтва, засадничих основ музики, якісне оволодіння художньо-виконавськими вміннями та навичками, зацікавлене ставлення до музичної діяльності в цілому. Отримані під час проведеного етапу експерименту результати дають змогу стверджувати таке: в більшості випадків студенти усвідомлюють необхідність і важливість розвитку музичного інтелекту в контексті подальшої професійної діяльності, вони проявляють зацікавленість у розвитку цього феномена.

Основна мета формувального етапу експерименту полягала в розробці та впровадженні в педагогічний процес системи педагогічних умов, принципів і методів, що сприяють успішному розвитку музичного інтелекту майбутніх учителів музичного мистецтва. Під час проведення формувального етапу експерименту вирішувалися такі поставлені завдання:

- розробка та впровадження в педагогічний процес освітнього закладу педагогічних умов розвитку музичного інтелекту в молодших школярів на уроках музики;
- проведення діагностичного зрізу, який свідчить про рівень розвитку музичного інтелекту майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі навчання;
- інтерпретація отриманих даних, порівняльного аналізу, висновків.

Контрольний етап експерименту був спрямований на коригування, оцінку результатів формуючого етапу експерименту та передбачав порівняльний аналіз отриманих даних констатуючого та формуючого етапів експерименту. Аналіз анкетування студентів на в заключному етапі педагогічного експерименту показав, що переважна більшість студентів виявили великий інтерес до роботи з розвитку музичного інтелекту. Порівняльний аналіз представлених даних дозволяє зробити висновок про те, що рівень розвитку музичного

інтелекту у студентів експериментальної групи виявився значно вищим, ніж у студентів, що входили в контрольну групу. Таким чином результати дослідно-експериментальної роботи відобразили динаміку розвитку музичного інтелекту у студентів в експериментальній та контрольній групах.

Висновки. Результати дослідно-експериментальної роботи показали наступне:

- студенти експериментальної групи продемонстрували досить високий рівень розвитку музичного інтелекту за всіма зазначеними критеріями оцінювання, тоді, як у представників контрольної групи рівень розвитку музичного інтелекту збільшився незначно;

- педагогічні умови розвитку музичного інтелекту студентів зводяться до діяльності педагогів, яка побудована відповідно до даних педагогічної діагностики та сприяє розвитку музичного інтелекту: удосконалення змісту, форм і методів навчання; організації корекції, контролю, діагностики та моніторингу навчального процесу;

- педагогічний процес є діалектичною єдністю навчання та самоврядування особистості в різних видах музичної діяльності;

- створення в експериментальних умовах нової художньо-творчої атмосфери на уроках музики дозволяє проводити педагогічну діагностику, індивідуальний та диференційований розвиток кожного студента;

- методика розвитку музичного інтелекту студентів має бути зорієнтована співвідношення безперервно мінливих умов.

Аналіз та результати представленого експериментального навчання підтвердили актуальність ідеї створення необхідних педагогічних умов, а саме: взаємодію педагога і студента, спрямовану на розвиток інтелекту і музичності студентів, а також створення інтелектуально-розвивального простору; врахування рівня довузівської підготовки та індивідуальних здібностей майбутніх учителів музичного мистецтва під час організації музично-інтелектуальної діяльності; визнання цінністю інтелектуальної та музичної діяльності студента, з метою його самореалізації та саморозвитку; створення стійкої мотивації учнів на інтелектуальну діяльність і розвиток музичного мислення; проведення педагогічного моніторингу, завдання якого полягає у відстеженні динаміки розвитку музичного інтелекту у майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі інструментальної підготовки. Проведений педагогічний експеримент переконливо підтвердив

доцільність обґрунтованих та впроваджених педагогічних умов розвитку музичного інтелекту у майбутніх вчителів музичного мистецтва у процесі інструментальної підготовки.

ЛІТЕРАТУРА

- Байсара, Л. І. (2010). *Множинність прояву видів інтелекту: конспект лекцій*. Д.: РВВ ДНУ (Baysara, L. I. (2010). *Multiplicity of Manifestations of Intellectual Abilities: Lecture Notes*. D.: RVV DNU).
- Волощук, І. С. (2013). Інтелект: ретроспективний огляд пошуку нитки Аріадни. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*, 8-9, 15-16 (Voloshchuk, I. S. (2013). Intelligence: A Retrospective Review of the Search for the Ariadne's Thread. *Education and Development of Gifted Individuals*, 8-9, 15-16).
- Петрикова, О. П. (2014). Розвиток музично-інтелектуальної сфери студентів у процесі роботи над вокальним репертуаром *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 14: Теорія і методика мистецької освіти*, 16 (2), 132-134 (Petrikova, O. P. (2014). Development of the Music-Intellectual Sphere of Students in the Process of Working on Vocal Repertoire. *Scientific Journal of MP Dragomanov NPU. Series 14: Theory and Methods of Art Education*, 16 (2), 132-134).
- Armstrong, P. (2017). Which one of these will be your job title in 2037? *Fortune Blog*. 21.09.2017. URL: <https://www.forbes.com/sites/paularmstrongtech/2017/09/21/which-oneof-these-will-be-your-job-title-in-2037/64eade9549f8>
- Carlstedt, B., Gustafsson, J.-E., Ullstadius, E. (2000). Item Sequencing Effects on the Measurement of Fluid *Intelligence*, 28 (2), 145 – 160.
- Case, R., Demetriou, A., Platsidou, M., Kazi, S. (2001). Integrating concepts and tests of intelligence from the differential and developmental traditions. *Intelligence*, 29 (4), 307 – 336.
- Chan, D. W. (2008). Giftedness of Chinese Students in Hong Kong: Perspectives From Different Conceptions of Intelligences. *Gifted Child Quarterly*, 52 (1), 40 – 54.
- Christison, M. A. (2005). *Multiple Intelligences and Language Learning. A Guidebook of Theory, Activities and Resources*. San Francisco: Alta Book Center Publishers.
- Heng, M. A. (2000). Scrutinizing Common Sense: The Role of Practical Intelligence in Intellectual Giftedness. *Gifted Child Quarterly*, 44 (3), 171 – 182.
- Sabatella, M. L. P. (1999). Intelligence and Giftedness: Changes in the Structure of the Brain. *Gifted Education International*, 13 (3), 226 – 237.
- Selby, E. C., Shaw, E. J., Houtz, J. C. (2005). The Creative Personality. *Gifted Child Quarterly*, 49 (4), 300 – 314.
- Snow, R. E. (1978). Theory and method for research on aptitude processes. *Intelligence*, 2 (3), 225 – 278.
- Sternberg, R. J., Grigorenko, E. L. (2001). Guilford's Structure of Intellect Model and Model of Creativity: Contributions and Limitations. *Creativity Research Journal*, 3 – 4, 309 – 316.
- Visser, B. A., Ashton, M. C., Vernon, Ph. A. (2006). Beyond g: Putting multiple intelligences theory to the test. *Intelligence*, 34 (5), 487 – 502.

SUMMARY

Lou Yanmei. Methods for the development of musical intelligence among students in the process of instrumental training.

In the article, on the basis of scientific insights into the essence of the phenomenon of musical intelligence, the essence of the concept of "musical intelligence of a teacher of musical art" is determined, the pedagogical mind is explained, the system of principles, structure, methods, learning to ensure successful development musical intellect in health workers of the higher musical education. Revealed was the development of the studied phenomenon, which was marked as a way of questioning, testing, caution, initial documentation, evaluation of the quality of work at work, interviews with students of the experimental control group. Vykhydyachi z meti pedagogical experiment was assigned the task of statutory and shaping experiment. The procedure for diagnosing the level of formation of the musical intellect components (emotional-perceptual, cognitive, artistic-operational, reflexive) at the ascertaining, forming and control stages of the experiment is outlined. The analysis of the results of the presented experimental training confirmed the relevance of the idea of the creation of the necessary pedagogical minds, and at the same time: the interaction between the teacher and the student, directed to the development of the intellect and musicality of students, as well as the creation of the intellectual-developing space; vrahuvannya equal pre-university training and individual needs of future teachers of the music arts under the hour of organizing musical-intellectual activity; recognition of the value of intellectual and musical activity of the student, with the method of yoga self-realization and self-development; creation of strong motivation of students for intellectual activity and development of musical thought; carrying out pedagogical monitoring, the task of which influences the development of musical intelligence among future teachers of musical art in the process of instrumental training.

Key words: intellect, musical intellect, diagnostics, peers, experiment, future teacher of musical art

УДК 159.955

Ігор Мунтян

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ORCID ID 0009-0003-2875-2677

DOI 10.24139/2312-5993/2023.02/172-184

СУТНІСТЬ І СТРУКТУРА ПОНЯТТЯ «ПРАКТИЧНЕ МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ АГРАРНИХ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ»

У статті розглядаються уявлення сучасної науки щодо практичного мислення. Проаналізовано сучасні наукові підходи до розуміння природи практичного мислення. На підставі проведеного аналізу визначено сутність і структуру поняття «практичне мислення студентів аграрних закладів фахової передвищої освіти». Також у роботі виокремлено особливості практичного мислення. Формування практичного мислення розглядається як набуття індивідом знань, спрямованих на відкриття законів та, шляхів перетворення певного об'єкта діяльності; створення у майбутнього фахівця специфічних узагальнень, адекватних ситуаціям його дій в професійній діяльності. Визначено структуру практичного мислення студентів аграрних закладів фахової передвищої освіти.